

Vznik písma a jeho druhy

Psaná podoba lidské komunikace je mnohem mladší než podoba mluvená. Písmo vzniklo přibližně před pěti tisíci lety a jeho používání bylo zpočátku omezeno na několik málo starověkých civilizací a u nich jen na omezený počet jedinců. Písmo patří k největším vynálezům lidstva, umožnilo uchovávat informace a předávat je na velké vzdálenosti. Doba, pro níž se informace dokládají v podobě textů, se označuje jako historická. To, co bylo před ní, jako prehistorie, která je doložená pouze archeologickými nálezy.

Před existencí skutečného písma si lidé předávali informace např. za pomoci uzlíků. Dokonalejší formu dorozumívání představovaly piktogramy (obrázky), které se vztahovaly k zobrazenému předmětu či osobě. Skutečné písmo vzniklo až tehdy, když písemný znak začal označovat buď celé slovo, nebo slabiku či hlásku. Došlo k tomu nezávisle na sobě na několika místech ve světě: ve starověkém Sumeru, Egyptě, Číně a říši Mayů. Zpočátku označovaly znaky celá slova a udržovaly si podobu obrázků, např. sumerské obrázkové písmo z přelomu 4. a 3. tisíciletí př. Kr., ze kterého brzy vzniklo písmo klínové (obrazce měli podobu „klínů“ a čar) nebo egyptské hieroglyfické (obrázkové) písmo ze 3. tisíciletí př. Kr.

Zaměříme-li se pouze na vývoj směřující k našemu současnému písmu – latince, dostaneme se k Fěničanům, kteří vytvořili v 13. stol. př. Kr. s využitím egyptského a klínového písma hláskovou abecedu s 22 znaky jen pro souhlásky. Řekové ji asi v 9.–8. stol. př. Kr. upravili a doplnili o znaky pro samohlásky. Od Řeků se písmo dostalo k Etruskům a od nich je přejali Římané. Nejstarší doklady latinského písma pocházejí ze 7.–6. stol. př. Kr. a dochovaly se na kameni, kovu a keramice.

Na naše území se dostalo písmo až s šířením křesťanství v 9. století. Nebyla to však latinka, ale hlaholice – nejstarší slovanské písmo vytvořené před rokem 863 Konstantinem-Cyrilem pro misijní účely na Velkomoravské říši. Byla vytvořena pravděpodobně z minuskulního písma (malých písmen) řecké abecedy a každý foném v ní má svůj samostatný, jednoznačný grafém. Druhé, o něco mladší slovanské písmo, které vytvořili Metodějovi žáci, se označuje cyrilice. Vznikla z některých písmen hlaholice a řecké abecedy na přelomu 9. a 10. století patrně na území Bulharska a Makedonie. V upravené a reformované podobě se dosud užívá např. pro ruštinu, ukrajinštinu, bulharštinu. Hlaholicí a cyrilicí se u nás psalo až do konce 11. století, nejdéle v Sázavském klášteře.

Latinka

První texty psané latinským písmem se na našem území objevily v 10. století. Písmo prošlo několika úpravami, které probíhaly až do středověku. Dnešní podoba námi užívaná latinky vznikla na základě tzv. humanistické kurzivy, která se u nás užívala od 16. století. Kromě Čechů píší latinkou také ostatní západní Slované (Slováci, Poláci a Lužičtí Srbové), přijali jí také Slovinci a Chorvati.

Současná čeština používá latinku, kterou tvoří soubor písemných znaků:

1. **písmena**, tj. znaky pro hlásky včetně diakritických znamének (čárka, tečka, háček, kroužek). Soubor písmen tvoří abecedu, pro češtinu je to 42 písmen, a to 37 domácích a 5 cizích (*f, g, q, x, w*). Jedinou spřežkou v naší abecedě je písmeno *ch*. Nejčastější písmena pro označení samohlásek jsou: *a, e, i, o*, pro označení souhlásek pak: *n, s, t, v*.
2. **slovní znaky** (značek), tj. znaky vyjadřující celá slova, např. matematické značky (+, =), číslice (1, 200) atd.
3. **interpunkční (rozdělovací) znaménka**: *, , ; ? ! „ “ : - - ... ( )*, tj. tečka, čárka, středník, otazník, vykřičník, uvozovky, dvojtečka, pomlčka a spojovník, tři tečky, závorka.

V současnosti se užívají dva typy písma: psací a tiskací, každé ve dvou variantách – velké (majuskule: *A, B, C*) a malé (minuskule: *a, b, c*).

Někdy užíváme v textech psaných latinkou i písmena jiných abeced, nejčastěji řecká, zvané alfabetá, např. α (alfa), β (beta), π (pí).

V určitých situacích se i dnes užívají pro dorozumění piktogramy (grafické znaky znázorňující sdělení obrazem), např. v dopravě, turistice.